

Emberek, kényszerzubzony, rácsok – hamis arannyal futtatottan

Kastélyba zárt fájdalom

Hoztál csokit? – támad ránk a kérdés. Mint Munch Sikolya, olyan a nő arca. Egészen közel hajol. Visszahőkölünk. Hirtelen került elénk ez a nő, ez az arc, ez a mosolynak szánt néma sikoly. Az esőtől felfrissült fák övezte sétányon a kovácsoltvas kaputól a kastély bejárata felé haladva épp arról beszélgetünk, milyen szép ez a hely. A mohától zöldes földúton mintha ritkán járnának. A bujaságában is gondozott parkhoz illik a kastély. Nem olyan előkelő, mint mondjuk a fertődi Esterházyaké, vagy a keszthelyi Festeticseké, mert amolyan alföldiesen kúriás, de nekünk mégis tesszik. A giccsesen idilli kép egy pillanat alatt darabokra törik.

A változatosságot és a szabadságot az öt hektáros parkban tett séta jelenti. (Fotók: Schmidt Andrea)

A számok tükrében

A Csongrád Megyei Önkormányzat összesen 10 szociális (ebből 3 fogyatékosokat ellátó) intézményében 1919 személyről (köztük 370 értelmi és halmozottan fogyatékosról) gondoskodik. Zsúfoltak ezek az intézmények (kivéve a lakóotthonokat az új és a korszerűsített intézmények), ugyanakkor mégsem elég a hely, sokan várnak elhelyezésre – tudtuk meg Szekeresné dr. Makra Ibolyától, a megyei önkormányzati hivatal főtanácsosától. Idén márciusban a megyei fenntartású szociális intézményekbe 409; a városi, egyházi és alapítványi kezelésű otthonokba 253 embertársunk várt bebocsátást.

Az uniós normák alapján született minisztériumi rendelet előírja, hogy egy ilyen intézmény 1 szobájában legfeljebb 4 ágy legyen, s egy ágyat legalább 6 négyzetméteres alapterület övezzen. Továbbá: 10 férőhelyenként legyen 1 fürdőkád vagy zuhany és WC. Egy gondozási egységhez ne tartozzon 50-nél több személy, ellenben csatlakozzon legalább 20 négyzetméteres társalgó, orvosi és betegszoba, valamint a látogatók fogadására, meg egy másik a dohányzóknak kialakított helyiség. E feltételeknek többek között az új lakóotthon – köztük a 10 szellemi fogyatékos befogadó, 5 szakképzett gondozó segítségével 1999 óta működő derekegyházi ház – felel meg. Ellenben 2010. január 1-jéig e normák alapján át kell alakítani a fogyatékosoknak tartós bentlakást nyújtó intézményeket. Az ezt célzó pályázatokon részt vesz a megyei önkormányzat, de változó sikerrel. Támogatást kapott egy újabb lakóotthon építésére, melynek ugyancsak Derekegyháznál találnak helyet. Várakozni kényszerül viszont a 2002. évre szóló címzett támogatási keretre támaszkodó terv, vagyis egyelőre nem épülhet például a fogyatékosoknak szánt, Csongrádra álmódott új, 150 személyes otthon.

– Van cigid? – lép hozzánk egy férfi. A keze, a lába, a tartása: mint kérdőjelekké görbített felkiáltójel.

– Hol a gondnok? – csatlakozik csoportunkhoz a harmadik. Mindegyik arc egy-egy kiáltás. Örökre kimerevített kép az emberi szenvedésről. Mindegyik kérdés zavarba ejtő. Ajándék nélkül érkezünk, pedig látogatónak jöttünk. Megérdemeljük, hogy tudunkra adják, az ilyen vendégnél mindenképpen fontosabb a gondnok, aki csokit és cigit hoz, mikor végre megérkezik, mert ő tudja, minek örülnek a legjobban a derekegyházi kastélyba zártak.

A Károlyi család egykori, barokk-copf stílusú kastélya 1949-ben lett idősek hatalmi szóval kijelölt menedéke. A műemlék jellegű épületbe 1979-ben költöztettek fogyatékosokat. A bejáratnál most táblán olvashatjuk, hogy a sárga falú épület: ápolóotthon. A rendszert váltó kor e szemérmes kifejezése valójában a Csongrád Megyei Önkormányzat egyik legzsúfoltabb szociális intézményét jelöli. A vastag falak közé szorított emberek között szinte mind a hatvan Csongrád megyei település képviselője fölbukkanhat.

Az örökösen a gondnokot váró Margit például valójában szegedi. Itt azok közé tartozik, akik szabadon mozoghatnak a rácsokkal szabdaltnak, szűk folyosókon, az épület körüli parkban – egészen a kerítésig. Neki van túlélési stratégiája. Mindenkit névről ismer. Számon tartja a névnapokat. Amikor esedékes, köszöntőt mond. Nem tágít, míg az ünnepelttől avatott sorsársa meg nem kínálja valamivel. Ha választhat, csokit vagy cigit kér. Mert az édesség és a dohány itt valuta.

Pénzt munkával kell szerezni. Ebben hisz Marika. Ő szorgalmasan dolgozik. Kedvenc foglalatossága a fonalgombolyítás.

lyítás. A motringot a barátnője tartja, Marika meg gömbszerűvé tekeri a fakó fonalat. Egy-egy jobb hónapban akár 14 ezer forintot is lehet keresni. Az itteni munkáért minimálbér a fizetség. Egy gondozott legfeljebb napi négy órát dolgozhat. De a havi bevételt gyarapítja a rokkantjára, vagy az árvellátás, vagy a nyugdíj, kinek kinek sorsa szerint, meg az emelt összegű családi pótlék is. Bár minden forint fölött a gondnok rendelkezik, de a kötelező kiadások kifizetése utáni maradékból jut nyaláncságra, sőt: kirándulásra is. Marika arca kisimul, mikor újságolja: itteni barátnőivel és barátaival hamarosan utazik. Kérdés nélkül mondja: aki jól viselkedik, az mehet el Spanyolba. Hogy ez mit jelent? Nem derül ki. De az igen, hogy az igazgató bácsi – Mihály János – is velük tart. Már megvettek minden szükségeset. A csomagolással is majdnem elkészült. Marika reméli, legalább olyan szép útjuk lesz, mint mikor a múltkor a Balatonon nyaraltak!

Gyerekkort idéző, színes kockákat rakosgat egymás mellé a társalgónak nevezett teremben összezsúfoltodott nők közül az egyik. Huszonéves lehet. Mélyen lehajtja a fejét. Haja előre hull. Kizár mindenkit és mindent a világából. Mellette áll, a semmibe révedve ringatja magát egy másik, jóval öregebb valaki. A harmadik a sarokba húzódva riadozik. A negyedik simogatóra nyújtáná a kezét, de visszarántja. Az ötödik csak ül, ül – magába roskadva. A hatodik rizsnyákokat kanalaz. Lábadozik, tegnap szállították vissza a szentesi kórházból. A hatodik nő a fényképezőgépre lép tolokodik, mert akarja, hogy megörökítsük őt, aki nem a kedvünkért és nem csak a fricska miatt kötött férfinyakkendőt. Harányan, kiabálva követelődzik. Erős hangja a társalgó zsúfoltságához képest valami

féle menedéket jelentő szobába is behalatszik. Erre a sok hónappal ezelőtt a párna és takarók közé hullott néni is felnyitja szemét, de csak egy pillanatra, aztán szemhéja mögé vonul, arca az ágyneműhöz hasonló, szürkésfehér.

Lány, nő, néni. Az itt élő 69 nő közül senkit sem mernék asszonynak nevezni. Pedig a névsort böngészve több „-né” ugrana ki a sorból. És a szerelem, a párkapcsolat sem reked az intézményt határoló kerítésen kívül – nyugtat meg nevetve Vidovics Lajosné, Etelka főnővér, aki 1967 óta itt éli a hétköznapi munkahelyhez kötődő harmadát. Elismeri, az egymáshoz tartozó párok nem élhetnek együtt, amiből könnyen levonható a következtetés: az itteni szerelmek csak suttyomban, talán a kastélyt ölelő hatalmas park zugaiba bújva eléghetnek ki

vágyaikat, a nőgyógyászati szűrés rendszeres, gyermek nem születet.

Egyre erősödik az olcsó borotvahab illata, ahogy a falépcsőkön dobogva a férfiak uralta emeletre kapaszkodunk. Ez a tisztálkodás, a fazonigazítás, a szépfékezés napja. Holnap táncverseny lesz. Az egész országból, tizenöt hasonló intézményből érkeznek sorsztárs vendégek. De a tömött városteremhez hasonlatos előtérbe lépve azonnal érzékelhető: nem csak az átlagos napoktól eltérő rendezvény keltette izgalom miatt vibrál a feszültség. Ülnek, állnak, le-föl járkálnak, ide-oda ringatóznak. Az egyik félelmetesen erősnek mutatja magát. A másik töpörödött. A harmadik, talán a legfiatalabb: kényszerzubzonyba csavarva. Most nincs itt az ezen az emeleten élő, összesen 75 férfi. Mégis sokan, nagyon sokan van-

nak ebben a közösségi helyiségnek nevezett teremben. Ordít a tévé, peregnék a képek. De a semmibe hull a hang és a látvány. Mert itt senki figyelmét sem ragadja meg a dobozból közvetített világ. Az ott idegen. Itt egészen másról szól az élet.

Bepillantunk a szobákba, de szinte menekülünk kifelé. Nincs min megpihenetni a szemet. Sehol semmi személyes, az egyénre és egyéniségre utaló tárgy. Kínos a rend. Az öt-tíz egyforma ágy mindegyikén ugyanolyan semmilyen színű takaró. Barnára mázolták a durva fűtőtesteket. A falakon ugyanazok a képek, valami ősi egyiptomiakat idéző, idegen istenek. Rácsok az ablakokon.

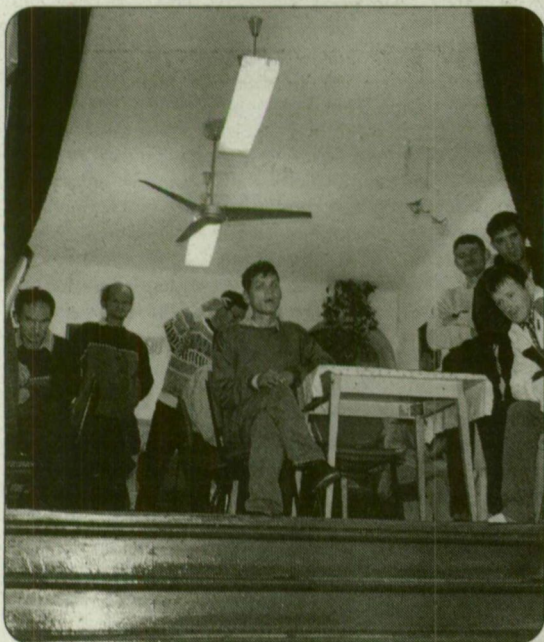
Változatosságot a hétköznapiakba az öt-hektáros parkban tett séták, esetleg a mosodában, a hízaladában, a virágokkal díszített és kalitkába zárt papagájtol hangos foglalkoztatóban, a konyha körül és a kertben végzett kisebb-nagyobb munka, a zenepedagógus varázslata, a gyógytorna, meg a táncversenyhez hasonlatos ünnepé avatott órák hozhatnak. Mármint azoknak, akik legalább mozogni tudnak. A 28 mozgáskorlátozott, ezért halmozottan fogyatékos a földszintes mellékhelyiségben él. Ahol aztán végképp szoros és unásig ismétlődő a napirend. Ebresztő: már hajnalban. Aztán reggeli. A kiscsoportos foglalkozás, vagy a munka délelőtt 9-től 11.30-ig tart, aztán ebéd, majd 13 órától 16.30-ig szabadidő vagy foglalkozás, végül elérkezik a napnak a vacsorára, a tisztálkodásra, az alváshoz rendelt szakasza. Az orvos hetente kétszer rendel. Nagytakarítás: kéthetente. A 170 helyes intézményben 94 fős személyzet dolgozik.

Számok. Adatok. Pedig a derekegyházi kastély végképp távol esik a pénz világtól. Mégis sorsdöntő a pénz. Egy olyan idős ember él az intézményben, akinek a családi pótlék az egyetlen pénzforrása. Ő nem, de a többség ki tudja fizetni az ápolási díjat, ami itt és most havi 17 ezer 100 forint. Ez persze kevés lenne az uniós normák szerint kifejezetten mamutnak számító intézmény létezéséhez. Az állam kötelességéből, a megyei önkormányzat pedig mint fenntartó nyúl a nagy közös kasszába, hogy 168 millió forintra egészítse a derekegyházi ápolóotthon egy éves költségvetését. Ez a minimum, amiből még ki lehet jönni. Az intézmény viszont így is csúcsra járatott.

– A zsebpénzt az egyik gondozónő kezeli. A többi forintot a gondnok. Mert gondnokság alatt él a 180 itt lakó 99 százaléka – segíti az eligazodást az anyagiak terén a gazdasági vezető, Urbán Margit. Az itteni középiskolások és súlyos értelmi fogyatékosok többségének nem szülő vagy testvér a gondnoka, hanem a beutaló önkormányzat által kijelölt hivatalos személy. Ő az, akire a törvények átruházzák a fogyatékos jogait. A gondnok mindenhatósága az a főszabály, amellyel biztos, hogy a leginkább sérült ember is tisztában van. Ezért aki kimozdulhat az épületből, a gondnokot a kapuban várja, várja, mint a Messiást.

A megváltás azonban késik – egy életen át.

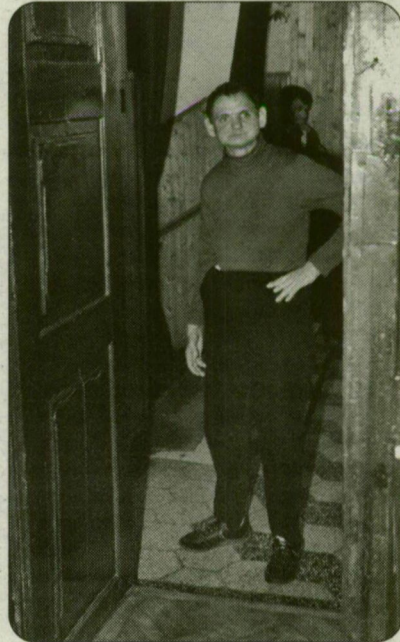
Újszászi Ilona

A férfiaké a kastély felső emeletének összes lakosztálya

Kedvenc foglalatosságuk a fonalgombolyítás

Egy asszony az itt élő nők közül